

Warszawa, 31 sierpnia 2023 r.

Dr hab. Monika Latos – Miłkowska, prof. ALK

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Małgorzaty Wysockiej
DZIAŁANIA UNII EUROPEJSKIEJ W SFERZE USTALANIA
WYNAGRODZENIA ZA PRACĘ

W związku z powołaniem uchwałą Rady Naukowej Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 29 maja 2023 r. do pełnienia funkcji recenzenta w przewodzie doktorskim Pani mgr Małgorzaty Wysockiej przedkładam recenzję rozprawy doktorskiej „Działania Unii Europejskiej w sferze ustalania wynagrodzenia za pracę” przygotowanej pod kierunkiem Prof. UW dr hab. Anny Zawidzkiej - Łojek.

1. Ocena wyboru tematu rozprawy

Wybór tematu rozprawy należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Problematyka podjęta przez Doktorantkę w recenzowanej dysertacji nie była do tej pory przedmiotem kompleksowej, pogłębionej analizy naukowej w polskiej nauce. Tymczasem jest to problematyka niezwykle doniosła zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia. Analizowane w recenzowanej pracy zagadnienia budzą duże kontrowersje, które podnoszone były w literaturze zagranicznej. Zarówno uchwalenie dyrektywy 2022/2041 w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych w Unii Europejskiej (dalej: dyrektywa o adekwatnych wynagrodzeniach minimalnych) jak i dyrektywy 2018/ 957 zmieniającej dyrektywę 69/71/WE dotyczącą delegowania pracowników w ramach Unii Europejskiej (dalej: dyrektywa o pracownikach delegowanych) spotkało się z zarzutami przekroczenia przez Unię Europejską jej kompetencji. Jednocześnie, są to kwestie o bardzo doniosłym znaczeniu gospodarczym i społecznym. Dość wspomnieć, że o uchwalenie tych dyrektyw intensywnie zabiegały polskie związki zawodowe będące członkami Europejskiej Konfederacji Związków Zawodowych, które zwłaszcza uchwalenie dyrektywy o adekwatnych wynagrodzeniach minimalnych uważają za swoje duże osiągnięcie.

Jednocześnie należy podkreślić, że wybrany przez Doktorantkę temat rozprawy doktorskiej jest niezwykle ambitny. Temat ten jest trudny, złożony, bardzo wieloaspektowy i kontrowersyjny. Wymaga bardzo dogłębnej wiedzy w zakresie prawa europejskiego – zarówno proceduralnego jak i materialnego, oraz znajomości elementów polskiego prawa pracy.

2. Ocena układu i metodologii rozprawy

Układ dysertacji należy uznać za prawidłowy. Recenzowana praca składa się z czterech obszernych rozdziałów merytorycznych. W pierwszym rozdziale Autorka przedstawiła rozwój koncepcji wynagrodzenia za pracę w aktach prawa międzynarodowego i w prawie Unii Europejskiej, w rozdziale drugim przedstawiono kompetencje Unii Europejskiej w zakresie ustalania wynagrodzenia za pracę. Rozdział trzeci dotyczy dyrektywy w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych. Autorka analizuje Europejski filar praw socjalnych, który dał asumpt do wydania tej dyrektywy, podstawę prawną wydania dyrektywy, jej zakres podmiotowy i przedmiotowy. Rozdział czwarty zawiera analizę dyrektywy o pracownikach delegowanych, która przedstawiona została w szerokim kontekście prawnym, ekonomicznym i społecznym. Struktura i treść rozdziałów III i IV podporządkowana została głównemu celowi badawczemu pracy, tj. weryfikacji tezy, w myśl której przy wydaniu obu analizowanych dyrektyw Unia Europejska przekroczyła swoje kompetencje.

Pracę otwiera wstęp, w którym precyzyjnie określono zakres i cele badawcze pracy oraz postawiono tezę, która następnie uległa weryfikacji. Pracę kończy zwięzłe merytoryczne zakończenie zawierające syntetyczne przedstawienie wniosków.

Podział analizowanej pracy na rozdziały i podrozdziały nie budzi wątpliwości – taki układ odpowiada tematowi i założonym celom badawczym pracy, jest spójny i logiczny. Prowadzi bezpośrednio do realizacji celów badawczych pracy, zapewnia też klarowny i spójny tok wyводу. W pracy zdarzają się drobne powtórzenia – na przykład punkty 3.2.1. i 3.2.2. rozdziału III odnoszą się do kwestii, które były przedmiotem obszernej analizy z rozdziale II. Nie wykluczam jednak, że był to celowy zabieg Autorki mający na celu przypomnienie czytelnikowi kluczowych dla dalszej analizy ustaleń.

W pracy wykorzystano przede wszystkim metodę analizy teoretyczno – prawnej, uzupełnianej – w ograniczonym zakresie – metodą historyczną. Nie była wykorzystywana metoda prawno-porównawcza, co jest jednak zrozumiałe biorąc pod uwagę, że przedmiotem dysertacji jest prawo europejskie. Należy jednak zaznaczyć, że Autorka w wielu miejscach trafnie odwołuje się do uwarunkowań prawnych istniejących w danych państwach członkowskich, głównie w celu wykazania w jaki sposób wpłynęły one na kształt konkretnego uregulowania lub w celu uzasadnienia stanowiska danego państwa członkowskiego względem dyrektywy.

Reasumując, układ pracy i wykorzystana metodologia zasługują na pełną aprobatę.

3. Merytoryczna ocena rozprawy

Praca prezentuje wysoki poziom merytoryczny. Zwraca uwagę dobrą jakością prowadzonych rozważań i dojrzałości argumentacji prawniczej.

Pracę otwiera zwięzły merytoryczny wstęp, w którym Autorka formułuje hipotezy badawcze pracy i służące ich weryfikacji cele badawcze. Na podkreślenie zasługuje, że Autorka w sposób bardzo sprawny powiązała cele badawcze pracy z postawionymi hipotezami, już we wstępie wskazując w jakim sposób chce postawione hipotezy zweryfikować. Każdy cel badawczy pracy jest realizowany w ramach osobnego rozdziału i każdy w sposób konsekwentny i logiczny służy weryfikacji postawionej hipotezy.

Rozdział pierwszy recenzowanej rozprawy przedstawia rozwój koncepcji wynagrodzenia za pracę. W rozdziale tym Autorka przedstawia pojęcie wynagrodzenia minimalnego i godziwego wypracowane w aktach prawa międzynarodowego, zwłaszcza Międzynarodowej Organizacji Pracy oraz w aktach Rady Europy. Następnie Doktorantka przedstawia problematykę wynagrodzenia za pracę w prawie Unii Europejskiej. Zaprezentowane rozważania wprowadzają do problematyki rozdziału II, który poświęcony został kompetencjom Unii Europejskiej w zakresie ustalania wynagrodzenia za pracę.

Rozdział II recenzowanej pracy jest bardzo obszerny i bardzo trudny. W analizowanym rozdziale Autorka przedstawia bardzo precyzyjną analizę zakresu kompetencji Unii

Europejskiej w ustalaniu wynagrodzenia pracę. Przewidziano charakter kompetencji Unii Europejskiej w sferze polityki społecznej wynikający z prawa pierwotnego Unii Europejskiej, podstawy traktatowe polityki społecznej, pojęcie warunków pracy w rozumieniu art. 151 TFUE w świetle doktryny i orzecznictwa Trybunału, aby na końcu dojść do szczegółowej analizy zakresu wyłączenia wynagrodzenia z kompetencji UE wynikającego z art. 153 ust. 5 TFUE. Autorka przeanalizowała zakres tego wyłączenia w świetle dorobku orzeczniczego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i na tej podstawie przekonująco wskazała, że wyłączenie o którym mowa w art. 153 ust. 5 TFUE należy interpretować zawężająco, jako obejmujące jedynie bezpośrednią ingerencję w wysokość elementów wynagrodzenia za pracę. Ważnym stwierdzeniem jest również, że wyjątek o którym mowa w art. 153 ust. 5 TFUE dotyczy tylko aktów prawa europejskiego wydanych na podstawie art. 153 TFUE.

Następnie, przedmiotem dalszych wywodów Autorki jest kwestia wyboru właściwej podstawy prawnej aktu prawnego.

Przeprowadzony w rozdziale II wywód jest w mojej ocenie prawidłowy. Przeprowadzone rozważania są przekonujące, logiczne, dobrze uargumentowane.

Zaznaczyć przy tym należy, że przeprowadzone w rozdziale II rozważania mają kardynalne znaczenie dla dalszej części pracy. Zawarte w nim ustalenia dotyczące w szczególności dopuszczalnej podstawy prawnej i zakresu wyjątku, o którym mowa w art. 153 ust. 5 TFUE będą podstawą weryfikacji hipotez badawczych w kolejnych rozdziałach pracy.

Rozdziały III i IV dotyczą dwóch dyrektyw, których regulacja dotyka problematyki wynagrodzenia za pracę - dyrektywy o adekwatnych wynagrodzeniach minimalnych oraz dyrektywy o pracownikach delegowanych.

Dyrektywa w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych budzi duże kontrowersje właśnie ze względu na wyłączenie zawarte w art. 153 ust. 5 TFUE. W związku z tym Autorka – opierając się na ustaleniach dokonanych w rozdziale II pracy – skonstruowała „test wyłączenia” mający na celu zweryfikowanie hipotezy, że ustanawiając dyrektywę w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych Unia

Europejska przekroczyła swoje kompetencje. Test obejmuje zarówno podstawy prawne wydania dyrektywy w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych oraz jej treść. Przeprowadzony test doprowadził do negatywnej weryfikacji hipotezy i w sumie do pozytywnego wyniku dla dyrektywy – ustalono, że zarówno w kwestii wyboru podstawy prawnej jak i w treści dyrektywy prawodawca europejski nie przekroczył przydanych mu uprawnień. Przeprowadzony wywód jest przekonujący i bardzo dobrze uargumentowany i nie ukrywam, że taki wynik testu bardzo mnie ucieszył. Mam jednak drobną uwagę. Pani Doktorantka, formułując końcowe wnioski, w których - w wyniku przeprowadzonego testu - stwierdza negatywną weryfikację hipotezy badawczej i zgodność działania prawodawcy europejskiego z zakresem posiadanych kompetencji, formułuje pewne zastrzeżenie, w myśl którego „pomimo, że przepisy zawarte w art. 4 ust. 2 oraz 5 ust. 4 dyrektywy w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych nie spełniają kryteriów „testu wyłączenia” wydaje się, że nałożone w nich na państwa członkowskie obowiązki wykraczają poza kompetencje przyznane instytucjom Unii Europejskiej” (s. 138). Wydaje mi się, że jest tu pewna sprzeczność. Z jednej strony Autorka weryfikuje tę kwestię w oparciu o skonstruowane przez siebie narzędzie („test wyłączenia”), co prowadzi do konstatacji, że do przekroczenia kompetencji nie doszło, z drugiej niejako sama ten wynik podważa wskazując, że jej zdaniem jednak do przekroczenia tych kompetencji doszło. Nie wiem z czego wynika to końcowe zawahanie, bowiem uprzedni tok wyводу przekonująco pokazywał, że do naruszenia kompetencji przez prawodawcę europejskiego nie doszło. Autorka nie przedstawiła też w jaki sposób i w jakim zakresie nałożone na państwa członkowskie obowiązki te kompetencje przekraczają. To poważny zarzut, który powinien zostać - skoro już go sformułowano – solidniej uzasadniony. Sprawa to nieco wrażeń, że Autorce na końcu trochę zabrakło odwagi żeby postawić „kropkę nad i” i zająć w pełni jednoznaczne stanowisko.

W ostatnim, czwartym rozdziale pracy Autorka zajmuje się drugą kontrowersyjną dyrektywą - mianowicie dyrektywą 2018/957 w sprawie pracowników delegowanych, w której nakazuje się stosowanie do pracowników delegowanych takiego wynagrodzenia wraz ze stawką godzinową za godziny nadliczbowe jakie za daną pracę otrzymują pracownicy w kraju przyjmującym. Również w tym przypadku doszło do

kontrowersji, czy stanowiąc te przepisy prawodawca europejski nie przekroczył przyznanych mu kompetencji. W rozdziale IV Autorka przedstawia szerokie tło historyczne, ekonomiczne i społeczne towarzyszące uchwaleniu dyrektywy 2018/957. Precyzyjnie przeanalizowano również pojęcie pracownika delegowanego. Następnie – podobnie jak w rozdziale III – Doktorantka dokonuje analizy prawnej mającej na celu weryfikację hipotez badawczych pracy. Hipoteza to została przez Autorkę zweryfikowana negatywnie. Tym razem o wyniku negatywnym weryfikacji hipotez pracy przesądził wybór podstawy prawnej. Prawodawca europejski jako podstawę prawną w tym przypadku wskazuje art. 53 ust. 1 i art. 62 TFUE. W toku dokonanej analizy prawnej Autorka ustaliła, że wskazana podstawa prawna została zastosowana prawidłowo. Co za tym idzie dyrektywa 2018/957 nie jest aktem wydanym na podstawie art. 153 TFUE, co przesądza również o niestosowaniu wyjątku o którym mowa w art. 153 ust. 5. W rezultacie Autorka stwierdza, że „dyrektywa 2018/957 zmieniająca m.in. sposób ustalania wynagrodzenia za pracę pracownika delegowanego, mogła zostać przyjęta na podstawie art. 53 ust. 1 i art. 62 TFUE, mimo iż jej treść obejmuje warunki pracy pracowników delegowanych.” Jak należy się domyślać – z tego względu może regulować warunki wynagradzania pracowników delegowanych. W tym miejscu mam do Doktorantki pytanie: czy gdyby dyrektywa ta została wydana na podstawie art. 153 wynik weryfikacji nadal byłby negatywny, czy w takim przypadku doszłoby jednak do naruszenia art. 153 ust. 5 TFUE?

W rezultacie w przypadku obu analizowanych dyrektyw ustalono, że mieszczą się w zakresie kompetencji prawotwórczych przyznanych Unii Europejskiej, choć z innych względów. W pierwszym przypadku ze względu na treść dyrektywy, która jednak nie mieści się w wyłączeniu wynikającym z art. 153 ust. 5 TFUE, w drugim – ze względu na podstawę prawną dyrektywy, do której wskazane wyżej wyłączenie nie ma zastosowania. Z wnioskami tymi należy się w mojej ocenie zgodzić – zostały poparte bardzo rzetelną analizą i argumentacją. Tak jak wskazałam już na wstępie, ten rozdział pracy oceniam wysoko, ze względu na istotne walory merytoryczne i poznawcze.

Pozwalając sobie na bardziej ogólną refleksję, z przeprowadzonych analiz wynika, że Unia Europejska jednak ma pewne kompetencje w zakresie wynagrodzenia za pracę. W

pracy rozważania na temat kompetencji Unii Europejskiej w tym zakresie prowadzone były niejako od strony negatywnej – taki sposób przedstawienia problemu wynikał z przyjętych celów i hipotez pracy. Interesujące (choć trudne) byłoby – może Autorka zechce podjąć ten wątek w dalszej pracy badawczej – podjęcie próby dookreślenia tych kompetencji od strony pozytywnej.

4. Ocena formalnych aspektów pracy

Na bardzo wysoką ocenę zasługuje warsztatowa strona pracy. Praca napisana jest bardzo dobrym, zwięzłym, precyzyjnym językiem. Zwraca uwagę również bardzo staranny i logiczny sposób prowadzenie wywodu i bardzo duża precyzja argumentacji prawniczej i formułowania wniosków. W pracy nie ma zbędnych fragmentów, nie ma części słabszych czy mniej wnikliwych. Autorka w całej pracy utrzymuje równy, wysoki poziom. Można powiedzieć, że Autorka z żelazną dyscypliną i logiką zmierza do zrealizowania postawionych sobie celów badawczych. Jednocześnie, co również trzeba podkreślić wywody te są zrozumiałe, nawet w tych częściach które bezpośrednio nie dotyczą sfery moich zainteresowań badawczych. Lektura tych fragmentów jest wymagająca, ale wszystkie elementy są zrozumiałe i klarowne. Zasługuje to na podkreślenie, gdyż – cytując Profesora Ludwika Florka - „sztuką jest pisać prosto o rzeczach trudnych”. Autorka tę sztukę opanowała w ponadprzeciętnym zakresie.

Praca zaopatrzona jest w rozbudowany i bardzo starannie opracowany system odsyłaczy. Jest też bardzo dobrze opracowana pod względem redakcyjnym.

Reasumując ten wątek recenzji, pod względem formalnym pracę można uznać za wzorową.

5. Ocena wykorzystanych źródeł

Na równie wysoką ocenę zasługują wykorzystane w pracy źródła. Należy podkreślić, że Autorka zgromadziła, uporządkowała, przeanalizowała i twórczo wykorzystwała w pracy bardzo obszerny materiał źródłowy obejmujący akty prawa międzynarodowego, akty prawa Europejskiego, zarówno pierwotnego jak i wtórnego, projekty i dokumenty robocze Unii Europejskiej, orzecznictwo TSUE, stanowiska partnerów społecznych wyrażane w procesie konsultacji, stanowiska państw członkowskich. W szerokim i

adekwatnym zakresie wykorzystano również literaturę przedmiotu, zagraniczną i polską.

6. Konkluzje

Sumaryczna ocena recenzowanej pracy wypada bardzo pozytywnie. W pracy przeprowadzono bardzo kompetentną analizę trudnego i złożonego problemu, zweryfikowano postawioną we wstępie tezę i wyciągnięto prawidłowe wnioski. Wnioski, które – biorąc pod uwagę toczącą się dyskusję – mogą mieć znaczenie nie tylko dla odbiorcy krajowego, ale i zagranicznego. Na podkreślenie zasługuje bardzo dobry warsztat recenzowanej pracy, bardzo dobry poziom zaprezentowanej argumentacji prawniczej i ogólnie wysoki poziom merytoryczny pracy. Autorka podjęła ambitne zamierzenie badawcze i konsekwentnie je zrealizowała. Nieliczne uwagi sformułowane w treści recenzji mają charakter uzupełniający i nie rzutują na wysoką ocenę recenzowanej rozprawy. Muszę stwierdzić, że w wyniku lektury recenzowanej pracy dużo się nauczyłam.

W rezultacie należy jednoznacznie stwierdzić, że recenzowana dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i spełnia warunki stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki w zw. z art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie Pani mgr Małgorzaty Wysockiej do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych dyscyplinie nauki prawne.

Prof. ALK dr hab. Monika Latos - Miłkowska